

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра психології і туризму

КУРСОВА РОБОТА
з загальної психології
на тему: «Агресія як деструктивна форма міжособистісної взаємодії»

Студентки III курсу групи Пс 01-20
факультету туризму, бізнесу і психології
спеціальності психологія
Белінської Вікторії

Науковий керівник: к.психол.н.доцент,
доцент кафедри психології і туризму
Бабатіна Світлана

Національна шкала

Кількість балів: _____ Оцінка ЄКТС

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

КИЇВ – 2023

АНОТАЦІЯ

Курсова робота «Агресія як деструктивна форма міжособистісної взаємодії»

Робота складається зі вступу, двох розділів, кожен з яких містить три підрозділи та висновку. Список літератури містить 24 джерел. Робота містить 28 сторінок.

Мета роботи: аналіз характеристик різних типів міжособистісної взаємодії та причини виникнення агресії.

Об'єкт дослідження: міжособистісна взаємодія індивідів

Предмет: проблема виникнення агресії у процесі міжособистісного спілкування.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукових та літературних джерел, синтез, систематизація і порівняння науково-теоретичного матеріалу, узагальнення.

У першому розділі розглянуто питання поняття агресії, причини її появи та її біологічні показники, детально розкрито агресивну поведінку та її прояви у різні вікові та кризові періоди

У другому розділі наведена інформація про міжособистісну взаємодію. Особливу увагу приділено саме деструктивній взаємодії.

ABSTRACT

Research work "Aggression as a destructive form of interpersonal interaction".

The work consists of an introduction, two sections, each of which contains three subsections, conclusions. The bibliography contains 24 sources. The work contains 28 pages.

Purpose: analysis of the characteristics of different types of interpersonal interaction and the causes of aggression.

Object of research: interpersonal interaction of individuals.

Subject: the problem of aggression in the process of interpersonal communication.

Research methods: theoretical analysis of scientific and literary sources, synthesis, systematization and comparison of scientific and theoretical material, generalization.

The first section discusses the concept of aggression, the reasons for its appearance and its biological indicators, aggressive behavior and its manifestations at different ages and age periods are revealed in detail

The second section provides information on interpersonal interaction. Special attention is paid to the destructive interaction.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПРОЯВУ АГРЕСІЇ.....	7
1.1 Поняття агресії, її типи та причини виникнення.....	7
1.2 Біологічні показники стану агресії.....	10
1.3 Агресивна поведінка у різні вікові та кризові періоди.....	11
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	17
2.1 Форми поведінки особистості у міжособистісній взаємодії.....	17
2.2 Деструктивна міжособистісна взаємодія.....	19
2.3 Дослідження стану агресії в міжособистісній взаємодії.....	20
ВИСНОВКИ.....	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	24
ДОДАТКИ.....	25

ВСТУП

Актуальність дослідження. Під час взаємодії особистостей у соціальному просторі відбувається формування цілої системи соціальних відносин. Вони можуть відрізнятися соціальними інтересами кожного з особистостей. Ці взаємозв'язки мають об'єктивний характер, відповідно відображаються індивідуального у кожного, через настрій, почуття та поведінку.

Соціальний простір – набір способів та методів об'єднання людей. Соціум це система взаємодії людей. Особистість не існує поза суспільством. І особистість, що розглядається не як індивід, а як член суспільства, отримує цілу низку якостей, які проявляються тільки в суспільстві. Особистість є система, що саморозвивається і як будь-яка система підпорядковується системним законам розвитку. На вході така соціальна система як особистість отримує з навколишнього середовища інформацію, а на виході здійснює діяльність та поведінку, що мають на меті забезпечити, зберегти та розвинути систему, забезпечити її самореалізацію.

Соціологічні теорії, що представляють особистість як сукупність суспільних відносин, не завжди враховують внутрішню активність людини, яка є джерелом її саморозвитку, та механізм її взаємодії з навколишнім світом.

Суспільство як соціальна система характеризується соціальною структурою, яка є його фактором, що стабілізує. У соціології поняття «соціальна структура» найчастіше використовується як засіб зв'язку між елементами соціальної системи. Соціальна структура суспільства складається внаслідок закріплення стійких відносин та взаємодій, що виникають на основі міжособистісних взаємозв'язків між індивідами.

Проблема деструктивної агресії в суспільстві залишається актуальною. Як видається, ефективним і стратегічно вірним є системне розуміння ситуації та вивчення причинної обумовленості явища. Проблему агресії через фрустрацію

розглядали такі вчені як: А.Бандура, І.Міллер. Зв'язок агресії та емоційної складової досліджували Д.Зільман, К.Ізард.

Агресія відноситься до низки видів поведінки, які можуть призвести до фізичної та психологічної шкоди собі, іншим або об'єктам у оточенні. Агресія зосереджена на завданні фізичної чи психічної шкоди іншій людині. Мета агресії - завдати шкоди тому, хто не хоче, щоб йому було завдано шкоди. Мотивація, яка стоїть за цим, різна від людини до людини. Хтось може діяти агресивно у відповідь на біль або страх, тоді як хтось інший може використовувати агресію для досягнення іншої мети, наприклад, забрати гроші чи майно іншої людини.

Об'єкт дослідження - міжособистісна взаємодія індивідів.

Предмет дослідження – проблема виникнення агресії у процесі міжособистісного спілкування.

Мета дослідження - аналіз характеристик різних типів міжособистісної взаємодії та причини виникнення агресії.

Гіпотеза полягає у тому, що у міжособистісній взаємодії може з'являтися агресія.

Агресія-невід'ємна частина людської поведінки. Це стан, вираження якого є індивідуальним у кожної людини. На це впливають такі фактори як темперамент, характер, емоційна стабільність, стан нервової системи. На вміння контролювати власну поведінку впливає також виховання людини, її здатність до самоконтролю та розуміння причинно-наслідкових зв'язків. Здатність до керування емоціями в стані агресії є дуже важливою для людини, адже соціум є частиною нашого існування.

Вираз емоцій у нашому суспільстві не завжди отримує позитивну оцінку.

Прикладом може бути період дитинства, коли батьки не дозволяють своїм дітям виражати емоції голосно, та роблять все для припинення такої поведінки у дитини. Отже, з часом, агресивні прояви постійно заперечуються та блокуються. При цьому дитині важко зрозуміти, чому її поведінка є

проблемною, частина мозку що відповідає за передбачення своїх дій у дошкільному віці ще розвивається.

У дорослому віці фізіологічною причиною на прояв агресії є те, що префронтальна кора не може впоратись з контролем мигдалин і це дає розуміння про потребу вміння працювати з емоціями та передбачати власні дії.

Для досягнення поставленої мети необхідним є виконання наступних **завдань**:

1. Розглядання теоретичних відомостей щодо видів міжособистісної взаємодії;
2. Визначення обставини та чинників стану агресії;
3. Розкриття причин та проявів агресії у різномі віці
4. Пояснення агресії у кризові періоди

Агресія зачіпає кілька різних областей мозку. Мигдалеподібне тіло, гіпоталамус, беруть участь у розпізнаванні гострої загрози та генеруванні емоційної реакції, тоді як префронтальна кора відіграє певну роль у тому, чи будемо ми діяти на основі цих емоцій.

Для людей як соціальних істот контроль агресії є дуже важливим.

Агресивний стан може набувати форми не тільки загрозливої чи деструктивної поведінки, а й самоушкодження, знищення майна, фізичної атаки на людину.

У процесі виконання роботи необхідно звернутись до теоретичних, літературних джерел, зібрати, проаналізувати та порівняти дані, створити емпіричне дослідження та зробити висновки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПРОЯВУ АГРЕСІЇ

1.1 Поняття агресії, її типи та причини виникнення

Агресія – стан, при якому поведінка спрямована на заподіяння фізичної чи психологічної шкоди іншим. Його можна відрізнити від гніву тим, що гнів спрямований на подолання мети, але не обов'язково через шкоду чи руйнування.

Коли така поведінка здійснюється навмисно з головною метою навмисного травмування або руйнування, це називається **ворожою агресією**. Інші типи агресії менш навмисно завдають шкоди і можуть бути мотивовані **інструментально** (проактивна) або **афективно** мотивована (реактивна).

Інструментальна агресія передбачає дії, які здійснюються головним чином для досягнення іншої мети, наприклад отримання бажаного ресурсу. **Афективна** агресія передбачає емоційну реакцію, яка, як правило, спрямована на сприйняте джерело дистресу, але може бути зміщена на інших людей або об'єкти, якщо агент, що заважає, не може бути атакований (див. зміщену агресію). У класичній психоаналітичній теорії Зигмунда Фрейда агресивний імпульс є вродженим і походить від інстинкту смерті, але багато психоаналітиків, які не є фройдистами, і більшість психологів, орієнтованих не на психоаналітику, розглядають його як соціально навчений або як реакцію на фрустрацію. - А.Бандура [3]

Соціальні психологи визначають агресію як «поведінку, спрямовану на заподіяння шкоди іншій людині, яка не бажає, щоб їй було завдано шкоди» - Р.Барон, Д.Річардсон, 1994 [7]. Оскільки це передбачає сприйняття наміру, те, що виглядає як агресія з однієї точки зору, може не виглядати так з іншої, і та сама шкідлива поведінка може вважатися або не вважатися агресивною залежно від її наміру.

Агресія є невід'ємною рисою людського виду, але її вираження сильно варіюється залежно від культури, освіти та досвіду кожної людини.

Одним з факторів, який, має більший вплив на індивідуальну відмінність агресії – це темперамент. Наприклад, згідно досліджень, перші години життя дитини більш агресивні.

З часом та віком вроджений темперамент може змінюватись. Особистість стає більш складною. Навіть в такому випадку можна помітити відмінності пов'язані з агресивною поведінкою, не знаючи її причин. Н.Д. Левітов описав стан агресивності «як стенічне переживання гніву з втратою самоконтролю» [13]

Агресія часто передбачає фізичну чи вербальну шкоду, але вона також може включати примус або маніпулювання:

До фізичної агресії належать удари, поштовхи або будь-які дії, які завдають фізичної шкоди. Проте це не про випадкові пошкодження, що трапились ненавмисно.

Вербальна агресія може включати крики, лайку, образи та інші жорстокі та недобрі зауваження, спрямовані на те, щоб завдати болю та страждання.

Реляційна агресія стосується дій, спрямованих на заподіяння шкоди репутації або стосункам іншої людини. Наприклад, знущання, плітки.

Ворожа агресія описує емоційні або реактивні дії, які передбачають конкретне намір заподіяти комусь біль або щось знищити.

До пасивної агресії можна віднести будь-яке непряме вираження негативних почуттів. Поширені приклади включають мовчазне звернення, саркастичні зауваження та звинувачення.

Основними причинами агресії можуть бути провокації ззовні, пропаганда жорстокості та насильства у ЗМІ, підвищене збудження та хвилювання, надмірна емоційність людини, що заважає приймати адекватні рішення та передбачати результати.

Теорія потягу (психоаналітичний підхід)

Засновник теорії потягу – З.Фрейд. За Фрейдом, агресивна поведінка (природа) – інстинкт, неминуча подія. Є два найсильніших інстинкти: сексуальний, по іншому-лібідо та інстинкт потягу до смерті, або ж танатос. Енергія, що стосується першого типу налаштована на продовження та зміцнення життя. За словами Фрейда, поведінка людини це результат взаємодії інстинктів, між якими присутня напруга. За причиною того, що є конфлікт між збереженням та знищенням життя, інші механізми направляють енергію руйнування життя назовні, бо інакше уе призведе до руйнування індивіда. Тобто агресія виводиться назовні і спрямовується на інших.

Знизити вірогідність прояву дій, що можуть бути небезпечними може бути прояв емоцій, що супрооджують агресію.

Екологічна теорія

Її засновником вважають К.Лоренца, хоча він наслідував позицію З.Фрейда. За Лоренцом, агресія починається від інстинкту, що є вродженим, з боротьби за життя, яка є і у людей і у тварин. Він вважав, що джерело агресії – інстинкт боротьби за виживання, і він з'являється беззупинно, спонтанно та накопичується. Чим більше накопиченої агресії є, тим нижчий стимул потрібний для того, щоб вона виплеснулась назовні.

За Лоренцом, усі істоти – придушують свої прагнення, стримують початок, що у результаті заважає нападів на представників свого виду.

Отже, агресія має джерела як біологічні так і соціальні; агресія – може бути спробою зберегти життя, ане лише жорстокою поведінкою; агресивні дії можуть бути зменшені або спрямовані в межі соціально прийнятного за допомогою позитивного підкріплення неагресивної поведінки, спрямованості

людини на позитивні моделі поведінки, а також зміни умов, які сприяють прояву агресії.

1.2 Біологічні показники стану агресії

Низький рівень серотоніну призводить до зниження самоконтролю та підвищення агресії. Більшість доказів зв'язку між низьким рівнем серотоніну та агресією є лише взаємопов'язаними і не вказують на причинний зв'язок. Дослідження показують, що кореляція між серотоніном і агресією може спричинити надмірне спрощення справжніх залучених механізмів, оскільки інші фактори, які впливають або навіть викликають агресію, ігноруються. Нейронна та гормональна регуляція агресії майже напевно є складнішою, ніж ми зараз розуміємо.

Віра агресію, отриману з народження (агресія по відношенню до інших, хоча б за певних причин, є частиною нашої фундаментальної людської будови) — узгоджується з принципами психології еволюції. Все ж таки, мета збереження та зміцнення себе в певних випадках вимагатиме, щоб ми не давали комусь зашкодити нам, а також тим про кого піклуємося. Люди можуть ставати агресивними по відношенню до оточуючих, тому що така поведінка може дати нам можливість отримати необхідні ресурси як от їжа, прихисток. Також агресія проявляється коли ми відчуваємо, що наш статус у соціумі знаходиться під загрозою. Отже, у випадку якщо агресивна поведінка спрямована на те, щоб допомогти нашому виживанню, або виживанню наших генів, то природній відбір може змусити людей, як і будь-яку іншу тварину, бути агресивними. [6]

А.Каспі та його помічники визначили аргументи того, що взаємодія особи і ситуації визначає агресію. Вони звернули увагу на важливість генетичного фактору, гена моноаміноксидази який знаходиться в Х-хромосомі. Його завданням є вироблення ферменту, що має вплив на серотонін, який в свою чергу контролює сон, апетит і зменшує агресію. Говорячи про те, яку роль в

понятті агресії грає генетична складова, вони визначили, що люди з меншою кількістю цього гена були більш схильні до прояву різноманітної агресивної поведінки в дорослому віці. Також вони визначили, що генетика має основний вплив лише з дітьми, які стикались з жорстоким поводженням. Хоча необхідні вивчення та дослідження показали, що на агресію у поведінці має вплив зв'язок генетичних та екологічних варіацій.

Тестостерон значно корелює з агресією та конкурентною поведінкою та безпосередньо підтримується останнім. Існують декілька теорій про роль тестостерону в агресії та конкуренції. Одна з них - гіпотеза про те, що тестостерон збільшуватиметься в період статевого дозрівання, сприяючи тим самим репродуктивній та конкурентній поведінці, яка включатиме агресію Арчер Дж [2]

Суть агресії може бути пояснена лише на основі повного, комплексного підходу до вивчення цієї проблеми. Складний феномен агресії не варто пояснювати лише однією причиною. Кожна з основних теорій агресії звертала свою увагу на якийсь один тип спонукальних механізмів агресії. Проте жодна з цих теорій не пояснювала агресивну поведінку у всій багатоманітності її проявів.

1.3 Агресивна поведінка у різні вікові та кризові періоди

Багато факторів можуть сприяти боротьбі конкретної дитини з гнівом, дратівливістю та агресією (поведінка, яка може завдати шкоди собі чи іншим). Одним із поширених тригерів є розчарування, коли дитина не може отримати те, що вона хоче, або її просять зробити те, чого вона може не відчувати бажання робити. У дітей проблеми з гнівом часто супроводжують інші психічні захворювання, включаючи СДУГ, аутизм, obsесивно-компульсивний розлад і синдром Туретта.

Вважається, що генетика та інші біологічні фактори відіграють певну роль у гніві/агресії. Навколишнє середовище також є внеском. Травма, сімейна дисфункція та певні стилі виховання (такі як суворе та непослідовне

покарання) також підвищують ймовірність того, що дитина буде проявляти гнів та/або агресію, що заважає її повсякденному житті.

Дитяча агресія

Причинами агресії серед дітей є їх вікові особливості. Наприклад для дитини віком близько 10 місяців основним чинником є біологічні потреби. Віковий період близько двох-трьох років є важким для дитини у сприйнятті норм, що нав'язуються батьками, вони обмежуються у своїй діяльності і агресія є протестом. Вік шести-семи років для дитини є складним, кризовим. У цьому віці дитина прагне самореалізації, пристосування до нового колективу. У школі часто виникають ситуації, які можуть спричинити агресивні реакції у дітей. Після вступу до школи, дитина змушена дотримуватися певних норм та правил, а також пристосовуватися до нових вимог та завдань, що може бути важким для неї. Крім того, вона повинна встановлювати контакти з однолітками, вчителями та іншими працівниками школи, що також може бути викликом для неї.[4]

-Фрустрація. Діти, що мають проблеми з сприйманням (зараз це називають інтелектуальним неспокоєм) або комунікаціями можуть також стикатись із агресією. Діти з такими станами частіше стають агресивними, через те, що їм важко впоратись із своєю тривогою або фрустрацією і вони не можуть вербалізувати свої почуття, як це роблять інші.

-Травма. Іноді є фізичні причини, які провокують агресивну поведінку – наприклад, ураження лобової частини мозку або певні види епілепсії. У таких випадках «вибух» агресії може бути незрозумілим, різким та спонтанним.

-Розлади настрою. Причинами дитячої агресії можуть бути також розлади настрою. При них діти втрачають самоконтроль і стають імпульсивними. Ще один прояв – депресивні стани. Вони починають розвиватись, разом з ними дратівливість, далі – агресивна поведінка.

-Розлад поведінки. З поведінковим розладом, агресивність – частина матриці хвороби, великий її компонент. На відміну від дітей, які не розуміють що їх поведінка є агресивною, діти з розладом поведінки вчиняють так навмисно.

-Імпульсивність. Крім того, є руйнівні розлади поведінки. У дітей поширеними є імпульсивність і неправильне прийняття рішень, що можуть призвести до поведінки, яка сприймається як агресивна.

-Психози. Психотичні захворювання також можуть стати причиною агресії. Наприклад, діти з шизофренією часто реагують на внутрішні подразники, які можуть викликати занепокоєння. Іноді діти з шизофренією стають недовірливими чи підозрілими — або повномасштабними параноїками. [22]

Агресія може бути спрямована не тільки зовні, але і на власну особистість, що виявляється, найчастіше, суїцидальною поведінкою або самоушкодженням. Дитяча чи підліткова агресія мають свої особливості.

Дитячий вік є ігровим, вільним та легшим. В той час як до дорослих людей є певні вимоги, очікування, необхідність у їх відповідальності.

Чим вищий темп історичного розвитку, тим точніша різниця між поколіннями. Дитина може проявляти агресивну поведінку вже з раннього віку, і це можна помітити в імпульсивних актах упертості, спалахах злості або люті, крику, кусанні та інших проявах незручності та безпорадності. Хоча немає наміру завдати комусь шкоди, таку поведінку можна вважати умовно агресивною.

Підліткова агресія

Соціальна психологія визначає підліткову агресію як будь-яку дію чи поведінку, спрямовану на заподіяння шкоди іншій людині чи тварині або фізичне пошкодження чиеїсь власності. Агресивні прояви зустрічається в більшості підлітків. Однак іноді у підлітків стійкою, визначальною характеристикою особистості є агресія. Вона провокує проблеми у самореалізації, розвитком себе як особистості, спілкування з однолітками. Агресія у підлітковому віці створює багато проблем і для нього і для оточуючих.

Гормони часто відіграють велику роль в емоціях підлітка. Стрибки тестостерону або естрогену можуть зробити підлітка більш емоційним. Вони також можуть впливати на частини мозку, які беруть участь у судженні та стриманості, що робить їх більш схильними діяти відповідно до своїх емоцій.

На становлення агресивної поведінки впливають ступінь згуртованості сім'ї, близькості між батьками і дитиною, а також стиль сімейного керівництва. Підлітки, у яких в сім'ї сильний розлад, чиї батьки відчужені і холодні, порівняно більш схильні до агресивної поведінки. А.А. Реан рекомендує, що для профілактики асоціальної поведінки та агресії серед неповнолітніх необхідно надавати перевагу впливу сім'ї. Сім'я має ключову роль у процесі соціалізації та розвитку особистості, що залишається високим навіть при залученні інших інститутів соціалізації. [19]

Це не випадковість статевого дозрівання, а ключова особливість. Частина дорослішання полягає в тому, щоб навчитися приймати власні рішення — навіть ті, які призводять до певних розкаянь.

Деякі типові приклади підліткової агресії включають:

- Фізичні акти насильства
- Використання нецензурної лексики, криків або лайки
- Навмисне заподіяння шкодити улюбленим речам своїх друзів або братів і сестер
- Поширення брехні та пліткування про однокласників чи ровесників

Хоча підліткове насильство та агресія є взаємозамінними термінами, між ними є суттєва різниця. Акт агресії не завжди насильницький; однак акт насильства завжди є агресивним.

З агресією у підлітковому віці може допомогти впоратись творчість чи заняття спортом. Хобі можуть допомогти усунути невдоволення собою, допоможуть з самооцінкою чи внутрішнім дискомфортом. У підлітків, що є добре соціально та інтелектуально розвиненими агресивна поведінка може бути прагненням до демонстрації власної впевненості, самостійності.

Агресія серед дорослих

Фешбах визначив важливих відмінностей у розумінні агресії, розмежовуючи її на інструментальну, ворожу та експресивну форми (при цьому виключаючи ненавмисну агресію на початковому етапі). Мова йшла про те, що експресивна

агресія є «вибухом» гніву та лютої, який не має конкретної мети та швидко припиняється, при цьому джерело зміни спокою не обов'язково є об'єктом нападу. Фешбах поділив інструментальну агресію на індивідуальну та соціально мотивовану форми (можна також вживати корисливу і безкорисливу, антисоціальну і просоціальну агресії). При визначенні агресії та агресивної поведінки важливо визначити, чи несе порушення суспільних норм показник прояву агресивності. [20]

Наприклад, фізичний самозахист або дисциплінарне покарання є нормальними видами соціальної поведінки, тому агресивну поведінку необхідно розглядати в контексті порушення норм і цінностей суспільної моралі. Форми прояву агресивних дій можуть бути різними, зокрема фізичними (нанесення тілесних ушкоджень), вербальними (словесний вираз агресивності), прямими і непрямими, аутоагресивними (самозвинувачення, самознищення, самогубство), ворожими (заподіяння шкоди) та інструментальними (використання агресії для досягнення мети). Агресивні дії можуть виникати як реакція на ситуацію, однак якщо вони повторюються, то це вже можна розглядати як агресивну поведінку. Якщо агресивність є постійною особистісною рисою, то це можна вважати формою поведінки даної особистості. Важливо зазначити, що порушення соціальних норм і цінностей можуть включатися в оцінку агресивності, наприклад, фізичний самозахист може бути допустимою формою соціальної поведінки.

Агресія в кризові періоди:

В.В. Лебединський стверджує, що дитина може демонструвати періоди вираженої агресивності, що порушують її гармонійні стосунки з навколишнім середовищем та нормальним афективним розвитком. Ці періоди, як правило, збігаються з віковими афективними та особистісними кризами. [5]

У кризі трьох років може відбуватися феномен роздвоєння особистості: дитина може демонструвати конфліктну поведінку, лаяти матір, розбивати іграшки у невідповідний момент, що свідчить про зміну її афективно-вольової сфери та підвищену самостійність і активність. Тенденція до самостійної

діяльності вказує на те, що дорослі не повинні бути недоступними для дитини щодо предметів та способів її обслуговування, а повинні розглядатися як люди, які відкриваються перед нею, надають зразки дій та відносин в навколишньому світі.

При розмові про відносини між "батьком та дитиною", ми вказуємо на взаємодію між ними та на місце дитини у родині. Якщо у дитини (незалежно від її вікової групи) нестабільні взаємини з одним або обома батьками, якщо дитина відчуває себе непотрібною або не отримує підтримки від батьків, то можливо виникнення проблем. Дитина може потрапити в злочинну діяльність, бути агресивною до інших дітей, бути загалом вважаною за агресивну дитину, та виявляти агресивну поведінку до своїх батьків. Шефер дійшов висновку, що взаємовідносини між батьками та дітьми можна охарактеризувати двома паралельними якостями:

- Неприйняття і дистанція
- Терпимість і самоконтроль

Часто, агресивна поведінка дітей спостерігається у сім'ях, де відсутня близькість між батьками та дітьми, де мало інтересуються розвитком своїх дітей, де відношення до дитячої агресії байдуже або поблажливе, де батьки замість турботи, дисципліни та терплячих пояснень використовують силові методи, зокрема фізичне покарання.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

2.1 Форми поведінки особистості у міжособистісній взаємодії

Соціальні психологи приділяють найбільшу увагу різноманітним формам поведінки в міжособистісній взаємодії, таким як деструктивна взаємодія, конфлікт, взаємодія на основі дружби та любові, альтруїстична поведінка. До факторів, які підсилюють деструктивну взаємодію, відносяться агресія, упередження, обман та егоїзм. Важливо врахувати чинники, що сприяють соціальній агресії в міжособистісній взаємодії. [21]

Емоційно-практичне спілкування залежить від конкретних обставин та дій партнера, що робить його вкрай ситуативним як за своїм змістом, так і за застосованими засобами

Дослідження на полі та в лабораторних умовах підтвердили зв'язок між переглядом телепередач, що демонструють агресивні дії та сцени насилля, з проявом агресивної поведінки. Вчені вважають, що мовчазне стримування агресії так само малоефективно, як і висловлювання гніву на інших. Важливо сприяти розвитку кооперативності та неагресивної поведінки. Особистість стає менш агресивною та частіше виявляє неагресивні дії, якщо агресивну поведінку ігнорувати. [16]

Часто індивіди використовують упередження для того, щоб виправдати свої дії відносно іншої людини. Засудження або негативне ставлення – свідомі поведінка при упередженні. Упередження взаємопов'язані з дискримінацією. Обман це спроба індивіда сформулювати у іншої людини неправдиве, хибне враження про предмет обговорення. Люди, щомагаються створити обман намагаються приховати правду.

Егоїзм також вид деструктивного спілкування. Це спроба індивіда перенести на передній план власні інтереси. Він має агресивний, винахідливий, наступальний характер.

Людина поводиться агресивно не тільки з власних висновків, а приймає агресію як модель поведінки під час спостереження за іншими. Тему агресії, як деструктивної форми спілкування, можна розкрити не з точки зору фрустрації, а з погляду її заохочувальних наслідків. Під впливом навколишнього середовища можна навчитись агресивної поведінки

Експеримент А.Бандури: діти під час перегляду фільму спостерігали агресивну та неагресивну поведінку дорослого відносно певних іграшок. Кожна модель поведінки мала наслідки відповідно, покарання або винагороду. Діти були поділені на групи та спостерігали по одній із чотирьох моделей поведінки: 1-агресія, що винагороджувалась; 2-агресія, що каралась; 3-неагресивну поведінку, що винагороджувалась; 4-неагресивну поведінку, що каралась.[3]

За результатами, отриманими під час експерименту, були сформовані такі висновки: діти які спостерігали, що агресивна поведінка була винагороджена почали проявляти її частіше, а діти які спостерігали за неагресивною поведінкою проявляли її менше у порівнянні з однолітками.

Будь-яка поведінка людини проявляється в суспільному контексті і завжди має соціальний відтінок, пов'язаний з висловленням, діями та постановкою цілей. Деструктивна поведінка відбиває низький рівень соціалізації особистості, відхилення від співжиття в суспільстві, неадаптованість до внутрішніх та зовнішніх умов. Таким чином, деструктивна поведінка є способом діяльності особистості, яка спрямована на руйнування зовнішніх соціальних структур та створення власних, відмінних від існуючих, структурних моделей, проявляючи свою унікальність.

Деструктивна особистість завжди має соціальний характер і може функціонувати лише в соціальному середовищі, оскільки в межах суспільства вона обирає варіанти самореалізації, самопрезентації, саморозвитку в різних соціальних, життєвих або професійних ситуаціях.

2.2 Деструктивна міжособистісна взаємодія

Різні психологічні концепції агресії (інстинктивні та біхевіористичні) не змогли провести чітку грань між агресією і деструктивністю. Завдання було вирішено у навчанні Е. Фромма, основне становище якого у тому, що необхідно суворо розрізняти доброякісну агресію, тобто агресію «біологічно адаптивну, що сприяє підтримці життя», від «злаякісної агресії, не пов'язаної із збереженням життя» (Е. Фромм). Аналіз психологічних і психоаналітичних теорій агресії виявив те що, що, попри схожість зовнішніх проявів, агресія і деструктивність це явища різної природи. [21]

На відміну від природної, «доброякісної» агресії, яка властива всім представникам тваринного світу, деструктивність є складний феномен, властивий лише людині. Вона носить усвідомлений характер, не є захистом від нападу інших і не закладена у філогенезі. Одним з можливих каналів прояву деструктивності є спілкування як найпоширеніший вид людської діяльності.

Для визначення виділення деструктивного спілкування як типу спілкування необхідно детально розглянути кілька параметрів. Комунікативна мета є найважливішим параметром будь-якого типу спілкування, включаючи деструктивне спілкування. У нашому випадку комунікативна мета полягає в прагненні завдати шкоди співрозмовнику, включаючи психологічну або навіть фізичну шкоду, а також усіяко принижувати його особистісну значущість. Така комунікативна мета виводить деструктивне спілкування за межі справді міжособистісної взаємодії, де індивідуалізоване ставлення одного комуніканта до іншого, підтвердження і піднесення його Я є важливим аспектом.[20]

Деструктивні інтенції не завжди відразу помітні, оскільки не кожна особа здатна визнати перед собою, що свідомо та умисно порушує почуття, унижує або засмучує співрозмовника.

Дослідження матеріалів практичного змісту показує, що деструктивний характер спілкування може бути ініціативою, оскільки воно говорить про можливість для вибору співрозмовника. У порівнянні оборонної агресії, коли співрозмовник змушений реагувати на образи та випадки, ініціатива в

деструктивній комунікації належить кривднику, який у більшості випадків діє з порушенням будь яких етичних норм. Кривдник взагалі не звертає увагу на поради партнера, а будь-яка спроба супротиву, як правило, викликає збільшення негативної реакції. [20]

Щодо часових термінів, деструктивне спілкування не має певних меж. Це може бути як краткочасна ситуація (конфлікт у транспорті), після якої партнери можуть ніколи більше не бачитися, так і тривалий конфлікт у сім'ї, який можна уявити як послідовність безлічі ситуацій деструктивного спілкування, які перетинаються одна з одною.

2.3 Дослідження стану агресії в міжособистісній взаємодії

Люди, що мають певне незадоволення собою можуть бути більш схильними до агресії, часто і до внутрішньої. Агресія у людській поведінці це спроба нав'язання іншим свого домінування, змушують поступатись їм. Така поведінка є наслідком власної невпевненості.

Також однією з причин агресії є почуття провини. Почуття провини - поєднання страху, аутоагресії (покарання людиною самого себе) і захисту від цієї внутрішньої агресії.

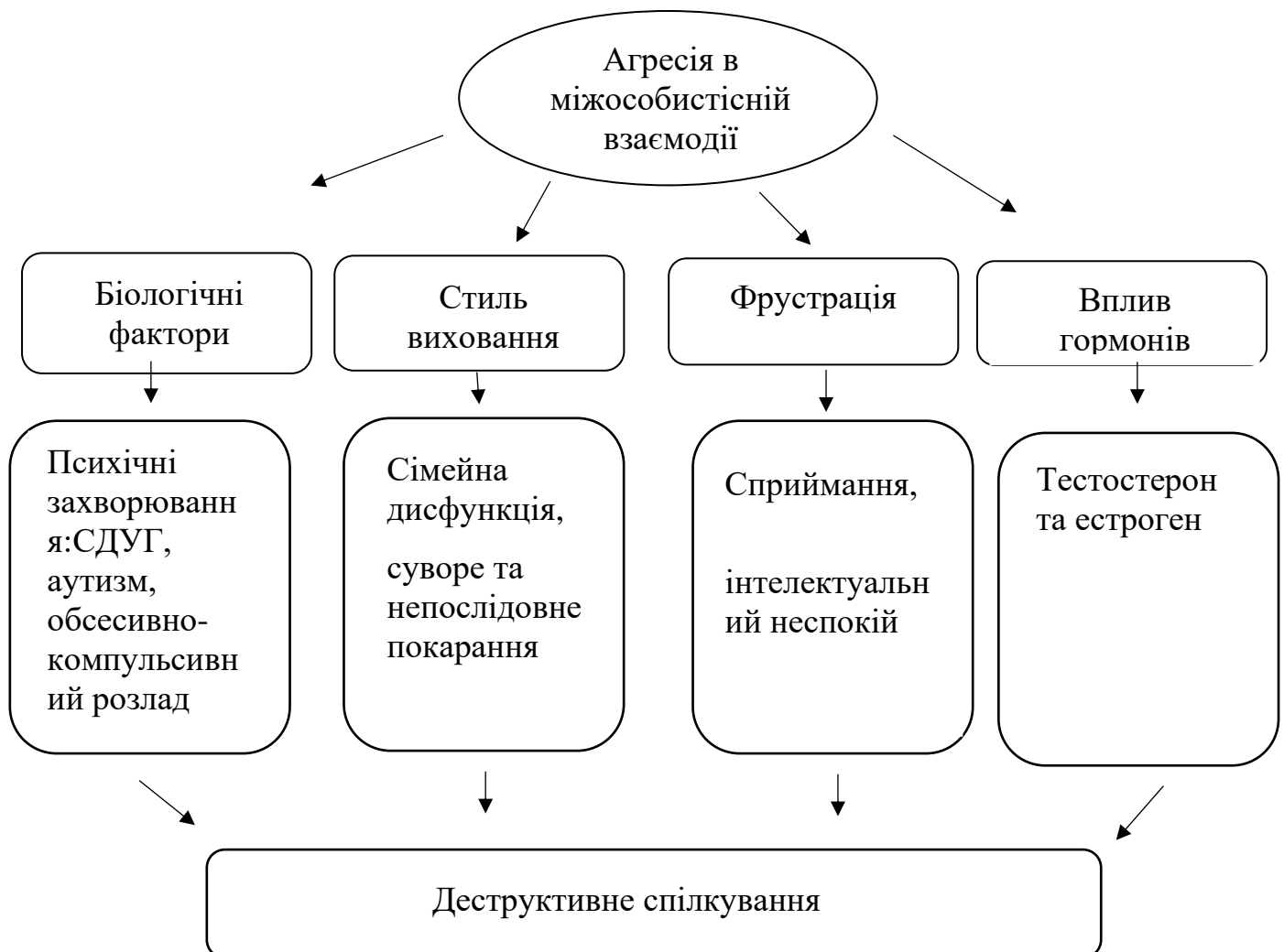
Фактором, що впливає на схильність до агресивної поведінки це стиль виховання в сім'ї, вплив оточуючих. Негативний вплив має саме жорстоке поводження, байдужість, відсутність чітких правил.

Правильна реакція на агресивну поведінку оточуючих може допомогти зберегти власний спокій, та швидше заспокоїти співрозмовника. Вкрай важливо уникати впливу розлюченого співрозмовника і не допускати його негативного впливу на власний настрій. Краще залишатися спокійним і не знижувати рівень своєї поведінки до рівня агресора. Якщо немає можливості припинити спілкування, треба залишатися стійким і витримувати атаку, дивлячись співрозмовнику прямо в очі і підкріплюючи свої аргументи доказами. Однак, важливо уникати сперечань. У таких випадках ключову роль відіграє витримка і терпіння. Також важливо вміти розпізнавати почуття

агресії, розуміти її причину і працювати над зниженням її прояву. Якщо зберегти терпіння та мудрість, можна успішно навчитися пом'якшувати свої емоції та успокоювати себе в таких ситуаціях.

І навпаки, є дії які можуть тільки погіршити конфлікт. Це може бути підвищення голосу, наполягання на своїй правоті, висміювання та глузування, використання фізичної сили. Жести, постава, вираз обличчя безсумнівно впливають негативно на конфлікту ситуацію, погіршуючи її.

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ

ВИСНОВКИ

У результаті написання курсової роботи отриманні такі узагальнення і висновки:

Агресія – стан, при якому поведінка спрямована на заподіяння фізичної чи психологічної шкоди іншим. Агресія часто передбачає фізичну чи вербальну шкоду, але вона також може включати примус або маніпулювання. У випадку якщо агресивна поведінка спрямована на те, щоб допомогти нашому виживанню, або виживанню наших генів, то природній відбір може змусити людей, як і будь-яку іншу тварину, бути агресивними. Якщо агресія проявляється у дуже екстремальній формі, яка є неприпустимою з соціальної точки зору, то можливе виникнення насильства. Якщо говорити про причини агресії з фізіологічної точки зору, то головну роль відіграє лімбічна система. У людей, у яких проявляється синдром дисконтролю, який характеризується безпричинною жорстокістю та патологічною схильністю до насильства, часто виникають мозкові захворювання, які пов'язані з лімбічною системою. Опрацювавши перший розділ стає відомо, що у різні вікові періоди життя агресія має різні причини та прояви. У дитячому віці причинами агресивної поведінки може бути стиль виховання у сім'ї, генетика, психічні захворювання, травми та різні біологічні фактори. Основними причинами агресії у підлітків є: проблема становлення себе, як особистості, проблема реалізації, спілкування з однолітками, стосунки у сім'ї та гормональні зміни в організмі, що характерні підлітковому періоду життя.

У другому розділі розглянуто питання міжособистосного спілкування, його деструктивні форми. Деструктивність – феномен, характерний лише людині. Він носить усвідомлений характер, не є захистом від нападу інших і не закладена у філогенезі. Одним з можливих каналів прояву деструктивності є спілкування як найпоширеніший вид людської діяльності. Агресія в свою чергу збільшує напруженість, бентежить співрозмовника та спонукає його до психологічного захисту. Також у другому розділі розглянуто теорію соціального наuczіння А.Бандури. Згідно теорії – перебуваючи під впливом середовища та шляхом моделювання агресивної поведінки можна навчитись.

Додатково було розглянуто питання необхідності керування агресією та вміння її контролювати. Основними причинами є загальноприйняті соціальні норми, власне психічне здоров'я та психічне здоров'я оточуючих, оцінка наслідків. Основні якості які можуть допомогти попередити конфлікт це стриманість, терплячість та витримка людини.

У роботі було проаналізовано характеристики різних типів міжособистісної взаємодії та причини виникнення агресії, розглянуто проблему виникнення агресії у процесі міжособистісного спілкування.

1. Адлер А. Практика і теорія індивідуальної психології / А. Адлер. - М.: Академічний проект, 2007. С.19-20
2. Арчер Дж. Тестостерон і людська агресія: оцінка гіпотези виклику Факультет психології, університет Центрального Ланкаширу, Престон. 2004
3. Бандура А. Теорія соціального навчання. - СПб.: Євразія, 2000.
4. Агресивна поведінка дітей і підлітків. За матеріалами сайту "Розвиток дитини»/ [Електронний ресурс] <<https://osvita.ua/school/method/44708/>> 2014.
5. Бардишевська М.К., Лебединський В.В. Діагностика емоційних порушень у дітей. - М.: УМК «Психологія», 2003 порушень у дітей. 2019. С.204
6. Бусс, Д.М., та Дантлі, Дж. Д. (ред.). (2006). Еволюція агресії. Медісон, Коннектикут: Психосоціальна
7. Берон Р., Річардсон Д. Агресія. - СПб: 2001. - 352 с.
8. Волкова, Я.А. Деструктивне спілкування в когнітивно-дискусійному аспекті. - Волгогр. гос. соц.-пед. ун-т. 2014. С.10-12
9. Айзенк Г. Структура особистості. — СПб. : Ювента ; М. : КСП+, 1999.
10. Гоулман Д. Емоціональний інтелект - Emotional Intelligence. — М., 2009.
11. Фромм Е. Анатомія людської деструктивності. - М.: АСТ, 2004
12. Обухова Л.Ф. Вікова психологія. Навчальний. Посібник.- М.:ПОР, 2000.С 78-97
- 13.Левітов Н.Д. Психічний стан агресії / Вопр. Психології. 1972, № 6. С. 168 – 172.
- 14.Мойсеєва О. Є. Агресія підлітків: причини виникнення та можливості психокорекції / О. Є. Мойсеєва // Юридична психологія. - 2015. - № 1
- 15.Мойсеєва. Історико-психологічний аналіз феномену агресії. // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки. - 2013. - Т. 2, Вип. 10. 2013
- 16.Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн. I: Соціальна психологія особистості і спілкування. - К.: Либідь, 2004
- 17.Павелків В. Р. Соціально-психологічний статус молодіжних субкультур як детермінанта формування агресивної поведінки // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка». 2014. – Вип. 28. – С. 139–149
- 18.Зінченко В.П, Мещерякова.М. Психологічний словник. "Видавництво АСТ"; СПб. 2007
- 19.Реан А.А. Профілактика агресії та асоціальності неповнолітніх // Національний психологічний журнал. – 2018. – №2(30)
- 20.Ренц Т. Г. Романтичне спілкування в комунікативно-семіотичному аспекті.- Волг. 2011

21. Семенюк Л. М. Психологічні особливості агресивної поведінки підлітків та умови його корекції. М.: Психолого-соціальний інститут. 2003
22. Сільва Р. Які причини агресії у дітей. *Інститут дитячого розуму*. [Електронний ресурс] <<https://childmind.org/article/aggression-in-children-causes/>>. 2023
23. Фурманов І.В. Психологія дітей із порушеннями поведінки. Дитяча психологія. Посібник для психологів та педагогів. - М.: Гуманіт ар. вид. центр, 2008
24. Форми поведінки особистості у міжособистісній взаємодії. [Електронний ресурс] <https://pidru4niki.com/1595021039131/psihologiya/formi_povedinki_osobistosti_mizhosobistisniy_vzayemodiyi>

РЕЗЮМЕ
АГРЕСІЯ ЯК ДЕСТРУКТИВНА ФОРМА МІЖСОБИСТІСНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ

Белінська В.В

Київський національний лінгвістичний університет

Ключові слова: агресія, деструктивна взаємодія, вікові періоди, кризові періоди, гормон, поведінка.

У роботі аналізуються основні характеристик різних типів міжособистісної взаємодії, розглядаються основні причини виникнення агресії, її особливості проявів у різні вікові та кризові періоди. У роботі охарактеризовані біологічні показники, що є характерними стану агресії. Наведена інформація щодо актуальності теми роботи, необхідності розуміння важливості питання контролю агресії та можливі наслідки. Також запропоновано варіанти покращення спілкування з співрозмовником, що знаходиться в стані агресії: уникнення впливу, збереження стійкості, уникнення суперечок. При написанні роботи було проаналізовано теоретичні наукові та літературні джерела.

ABSTRACT**AGRESSION AS A DESTRUCTIVE FORM OF INTERPERSONAL
INTERACTION**

Belinska V.V.

Kyiv National Linguistic University

Key words: aggression, destructive interaction, age periods, crisis periods, hormone, behavior.

The work analyzes the main characteristics of various types of interpersonal interaction, considers the main causes of aggression, its specific manifestations at different ages and crisis periods. The work describes the biological indicators that are characteristic of the state of aggression. Information is provided regarding the relevance of the topic of the work, the need to understand the importance of the issue of control of aggression and possible consequences. Options for improving communication with an interlocutor who is in a state of aggression are also offered: avoiding influence, maintaining stability, avoiding disputes. When writing the work, theoretical scientific and literary sources were analyzed.